

BEWAAR HET PAND

Uitgave tot bevordering van de handhaving der oude Gereformeerde beginselen
verschijnt eens in de veertien dagen

KOMMISSIE VAN REDAKTIE:

Ds. G. Blom, Meerkkerk; Ds. H.C. van der Ent, Elburg;
Ds. H. van Leeuwen, Driebergen; Ds. L.W. van der
Meij, Alphen a.d. Rijn; Ds. D. Slagboom, Katwijk aan
Zee; Ds. M.C. Tanis, Sliedrecht-Centrum; Ds. M.
Vlietstra, Zeist; Ds. P. van Zonneveld, Driebergen; A.
Beukers, Alphen a.d. Rijn en Joh. van der Lee,
Alphen a.d. Rijn.

REDAKTIE:

Ds. G. Blom, Prinses Marijkeweg 13,
4231 BP Meerkkerk. Telef. 01837-1357

ADMINISTRATIE

A. Beukers, Toussaintplein 20, 2406 XL Alphen a/d
Rijn, tel. 01720 - 74202, postrek. 70.43.50, t.n.v. de
administrateur van „Bewaar het Pand” te Alphen
a/d Rijn.
Abonnementsprijs f 10,- per jaar. Abonnementsprijs
voor de Verenigde Staten en Canada 5 dollar per jaar.
Advertenties f 0.25 per mm. Bij kontrakt korting.

MEDITATIE

De gezegende onder de vrouwen

„Gij zijt gezegend onder de vrouwen”.

Luc. 1 : 28b.

(Dit tekstgedeelte staat niet in de N. Vert.)

De maagd Maria, en eenvoudig, arm meisje, heeft hoog bezoek gekregen. Een engel uit de hemel is tot haar gekomen. Zijn naam is Gabriël. Hij heeft voor haar een boodschap van God. Een ongedachte en onverwachte boodschap. Zij zou de moeder worden van de Heere Jezus Christus, voor zo veel het vlees aangaat. In dat verband zegt hij tot haar: Gij zijt gezegend onder de vrouwen. Het woord vrouwen staat in het meervoud. Er waren heel veel vrouwen. Doch alle vrouwen waren niet gezegend. De meesten lagen onder de vloek om der zonden wil. Dat was verdiend. Dat hebben alle vrouwen verdiend. En de mannen ook. Want wij hebben allen gezondigd en derven de heerlijkheid Gods.

Van nature moest dit ook van Maria gezegd worden. Zij was ook een gevallen vrouw in haar bondshoofd Adam.

Als zodanig was er van haar ook geen verwachting. En nu toch: Gij zijt gezegend onder de vrouwen. Dit wordt haar dan namens God gezegd door een getuige die niet liegen kan.

De vloek verdiend en toch gezegend. Hoe kan dat?

Dit is alleen mogelijk van God uit. Hieruit blijkt Zijn vrijmachtig welbehagen. Hij heeft over deze jonge vrouw van eeuwigheid gedachten des vredes gehad en niet des kwaads. Dat laatste had zij verdiend. Het eerste kreeg zij. Wonder van vrije genade!

Verstaan wij daar ook iets van? Waar genade valt daar valt zij altijd vrij. Genade kan door niemand verdiend worden. Want dan is de genade geen genade meer. Genade kun je alleen maar krijgen. Voor diegenen die dat niet hebben verdiend en daar ook in hun binnenste van overtuigd zijn, daar wordt het een wonder voor. Want stel je voor: de dood verdiend te hebben en dan genade te krijgen. Daar is de eeuwigheid voor nodig om dit wonder uit te wonderen. Zalig zijn daarom degenen die dit rijke woord mogen verstaan: Gezegend onder de vrouwen. Het kan ook onder de mannen zijn. Waarom was het op mij gemunt; daar zo velen gaan verloren, die Gij geen ontferming gunt?

Gezegend . . .

Het is een rijk woord. Het betekent eigenlijk: Goed spreken. Het is het tegendeel van vloeken. Vloeken, dat is kwaad spreken. En als God kwaad spreekt, dan is het er ook. Want Hij spreekt en het is er . . .

Wie de Heere vloekt, die zij vervloekt.

Doch nu zegenen, goed spreken! Als God spreekt dan is het er óók. Want, het zij herhaald: Hij spreekt en het is er . . . Wie de Heere zegent, die zal ook gezegend wezen.

Gij zijt gezegend onder de vrouwen.

Maria was ook gezegend. Echt iets om over na te denken. Zij was dit terwille van Hem die zij als een Vrucht dragen, Die zij als een Kind ter wereld brengen zou.

Dat is de Heere Jezus Christus. Hij toch zou in de wereld komen om ook voor haar de schuld te betalen, om ook voor haar de vloek

te dragen, en de zegen te verwerven.

Gij zijt gezegend onder de vrouwen.

De Heilige Geest kwam over haar. Hij verwekte de Heere Jezus onder haar hart. Ja, mee nog: Hij verklaarde ook de Heere Jezus in haar hart. Zij werd vol van Hem, steeds meer. Letterlijk en figuurlijk. Zij moest er uiting aan geven. Zij kon dit wonder niet langer voor zichzelf houden. Zij is er van gaan zingen: „Mijne ziel maakt de Heere groot, en mijn geest verheugt zich in God, mijn Zaligmaker, omdat hij de nederigheid Zijner dienstmaagd heeft aangezien . . .

Gij zijt gezegend onder de vrouwen.

Dit was zij en dit bleef zij. Zij heeft dit woord al dieper leren verstaan, naar mate zij ouder werd en zichzelf beter leerde kennen. Want zij heeft in haar leven haar Zoon en haar Heere, haar Zaligmaker nog al eens voor de voeten gelopen. Zij werd dan door haar Zoon als „een vrouw” ter zijde gezet. „Vrouw wat heb Ik met u te doen?” Zij moest leren dat haar moederschap geen grond was voor de zaligheid. Dat was alleen het voldoende werk van haar Zoon.

En daar is zij getuige van geweest. Zij heeft het gezien dat haar Zoon gekruisigd werd. Een zwaard ging er toen door haar moederziel, toen de gedachten uit veler harten geopenbaard werden. Toen de gedachten uit Gods hart openbaar kwamen. Want de mensen hadden gedachten des kwaads over de Zoon van God. God had ook gedachten des kwaads over de Zoon van Zijn welbehagen. Want op de kruisheuvel Golgotha, waar zondige mensen niet wisten wat zij deden, daar wist God wel wat Hij deed. Want Zijn Zoon werd getroffen door het wraakzwaard van Gods gerechtigheid, opdat een doemwaardig, schuldig volk vrij zou kunnen uitgaan, opdat Maria, de moeder des Heeren, als een kind van God ten hemel in zou kunnen gaan. Want Christus is overgeleverd naar de bepaalde raad en voorkennis van God . . . aan de duivel, opdat een helwaardige Maria met haar ganse geestelijke familie, afgeleverde zou kunnen worden aan de hemel, om dan eeuwig bij God gezegend te zijn.

Gij zijt gezegend onder de vrouwen.

O HEERE! hoe groot zijn Uwe werken, zeer diep zijn Uwe gedachten. Een onvernuftig man weet daar niet van en dwaas verstaat dit niet. Maria mocht er iets van verstaan, en nu mag zij het tenvolle verstaan, wat het zeggen wil: Gij zijt gezegend onder de vrouwen.

Verstaan wij dit woord naar zijn rijkdom, geliefde lezer? Want al wordt de Heere Jezus niet in ons geboren en door ons ter wereld gebracht, zoals Maria dit heeft mogen doen, wij zullen wat het wezenlijke der dingen betreft, er toch iets van moeten leren kennen. Want geestelijk wordt Hij toch door de Heilige Geest in het hart verwekt en verklaard bij al diegenen die van eeuwigheid tot de zaligheid verkoren zijn. De Zoon van God krijgt een gestalte in hun leven. Zij worden in de wedergeboorte de beelde des Zoons gelijkvormig gemaakt. Zij leren Hem kennen als de Zaligmaker van zondaren. Zij mogen dan met Maria wel eens instemmen en zingen:

Mijn ziel verheft Gods eer;

Mijn geest mag blij de Heer'

Mijn Zaligmaker noemen.

Die in haar lagen staat

Zijn dienstmaagd niet versmaadt

Maar van Zijn gunst doet roemen.

En als zij dan verder geleid worden, hoe moeten zij dan al meer leren dat de zaligheid geheel buiten hen ligt. Dat hun bevindingen geen grond zijn, waarop zij sterven kunnen. Dat zij dit alleen kunnen op grond van het Borgwerk van de Heere Jezus Christus. Dan worden zij nog wel eens op zij gezet. Niet weg gezet. Neen, dat doet de Heere niet. Al lopen zij Hem nog zo veel voor de voeten, door ook met de beste bedoelingen er nog wat aan toe te willen doen, terwijl Hij hen in het geheel niet nodig heeft, Hij zet ze toch niet weg. Hij zet ze wel op hun plaats, opdat zij leren zouden:

Het is door U, door U alleen

Om het eeuwig welbehagen.

Wie dat leren mag, gaat het woord al meer verstaan: Gij zijt gezegend . . .

Op Golgotha wordt dit woord al dieper gepeild. Wie hem daar zien mag, met ogen des geloofs, komt er achter, dat Hij de vloek, het oordeel droeg, nederdaalde tot in de hel toe, opdat zij gezegend zouden kunnen worden, in het gerichte Gods vrijgesproken, en een erfgenaam van het eeuwige leven zouden kunnen worden.

Straks zal de ganse kerk, met Maria inbegrepen, eeuwig zingen in God verblijd. Aan Hem gewijd, als zij het horen zullen: Komt in gij gezegende des Vaders en beërft het koninkrijk, hetwelk u bereid is van voor de grondlegging der wereld.

Dan zal men eeuwig gezegend wezen. Gij ook?

Ds. H.C. v.d. Ent.

Van de administratie

4 nieuwe abonnees konden we in de afgelopen periode noteren, terwijl we f 12,50 aan giften mochten ontvangen. Onze hartelijke dank.

Adm. Bewaar het Pand: A. Beukers, Toussaintplein 20, 2406 XL Alphen a.d. Rijn, tel. 01720-74202, giro 704350.

Van de Redactie

Voor de school van Dundas en Hamilton ontving ik per bank van HKW een gift van f 200,- en van NN een gift van f 20,- en verder in een zakje aan kleingeld f 9,30. Voor alles hartelijk dank.

B.

Voor u gelezen 14.

(Uit het jaarboekje voor de Christelijke gereformeerde Kerk in Nederland, 1896)

De zegen des gebeds (2)

„Insgelijks handelde deze vrouw, nadat de maaltijd geëindigd was, terwijl zij onder het broodeten verhaalde, hoeveel zaligheid er gesmaakt wordt in de dienst van God in tegenstelling van de dienst der wereld.

Wat onder dat alles door onze schilders gedacht werd, is ons niet bekend, doch duidelijk bewezen de trekken van hun gelaat, dat geenszins zulk een gesprek en nog veel minder dat gebed hun aangenaam was. Toen dan ook de volgende middag weder het verzoek

tot hen kwam, gaven zij hieraan niet aanstonds gehoor.

"Wat die vrouw betreft", zo zeide een der schilders, "hare vriendelijkheid trekt mij aan, doch hare gesprekken over de godsdienst bevallen mij niet; zij zouden een mens verdrietig maken en daarom is het maar beter, niet naar haar woning heen te gaan. "En wat mij aangaat", zo hervatte de ander, "hare koffie is uitnemend; maar onder haar gebed te moeten verkeren is mij een kwelling. Dat mensch denkt zeker, dat wij zeer slechte menschen zijn, althans zo zou ik oordelen, afgaande op hetgeen zij uitspreekt in haar gebed." Er ontstond dan een tweestrijd bij die schilders tusschen de begeerlijke koffie en het niet begeerde gebed, doch de aantrekkingskracht van het eerste was zó groot, dat eindelijk na lang dralen de dorpel der woning weder opnieuw betreden werd. Thans hielden de schilders vol dagelijks hun middaguur in de woning der godvruchtige door te brengen, tot eindelijk de tijd gekomen was, dat hun werk was afgelopen en zij (zo zeiden zij tot elkander) van het "fijne bidden" ontslagen waren.

Zou het gebed van die rechtvaardige vrucht dragen? zo vraagt ge wellicht, mijn lezer, en zo dacht misschien ook onze tuinmansvrouw; doch neen, hierover had zij zich niet te bekommeren, daar zij slechts hare roeping vervuld had om zich het Evangelie van Christus niet te schamen, en voor het overige moest zij de uitkomst aan de Heere overlaten.

II.

Een paar jaren zijn thans voorbijgesneld. Weder is de Wintertijd aangebroken. De sneeuwvlokken vallen in grote menigte neder en vormen een donzig kleed over de hard bevroren aarde.

Onze tuinmansvrouw zit neder in hare woning, een knappend vuur ligt aan de haard, en naar buiten ziende komen de woorden van de psalmist haar te binnen:

"Hij geeft de sneeuw om 't land te dekken

En tot een zachte wol te strekken,

Wier wond're vlokken, voor elks ogen,

Gods macht en wijsheid klaar betoogen."

Gods macht en wijsheid, ja, zij ziet ze in het rijk der natuur, maar zij zal ze ook op dezen dag aanschouwen in het rijk der genade. Door de gevallen sneeuw verneemt zij niet, dat menschen het huis naderen, totdat eensklaps de deur harer woning geopend wordt. Haar echtgenoot staat op van zijn zetel, maar nog voordat hij de deur genaderd is, staat een tweetal jonge mannen in het midden der woning. Bij de eerste oogopslag zijn zij der tuinmansvrouw onbekend, doch op hunne vraag, een ogenblikje te mogen vertoeven, herkent zij een stem, die zij vroeger meer-malen heeft vernomen, en eensklaps herinnert zij zich het tweetal schilders, die enkele jaren geleden dagelijks hare woning binnen-traden. Verwonderd ziet de vrouw hen aan, en terwijl de vraag: "Waartoe komt gij hier?" bijna aan hare lippen ontglipt, wordt zij reeds beantwoord door een van het tweetal: "Moedertje, wij komen thans niet om uw koffie, maar om te vertellen wat de Heere aan onze zielen gedaan heeft."

Spoedig waren nu allen rondom het helder brandend vuur geschaard en werd door de schilders medegedeeld, wat in de laatste jaren was doorleefd. Het ernstig smeekgebed der vrouw was hun bijgebleven en meer en meer was hun conscientie verontrust bij de gedachte eenmaal voor God te moeten verschijnen. Duidelijk had de Heere hun getoond, dat de vrouw waarheid sprak en dat zij van God vervreemd heenleefden en in het gerichte Gods niet konden bestaan.

Onder hun werk werd geen ijdel gezang meer gehoord en menigmaal rolden stille tranen bij hun arbeid hun over de wangen, terwijl het: "gena, o God, gena" telkens uit hun gemoed opging naar boven.

Dezelfde jongelingen, die vroeger nooit baden, werden nu worstelaars in het verborgen en smeekten nu ernstiglijk om de redding hunner ziel. Van hen kon toen gezegd worden, wat de Heere aan Saulus van Tarsen getuigt: "Want ziet, zij bidden!"

Eenmaal was er in hun leven een bijzonder oogenblik, dat voor beiden onvergetelijk was en dat het tweetal kameraden tot broeders maakte.

Weder aan hun arbeid zijnde, had de een den ander gevraagd, wat hem zo stil deed zijn, hetgeen door de ander met dezelfde vraag beantwoord werd. Deze nu, hoewel aarzelend, meende zijn hart thans maar eens te moeten uitspreken en vertelde toen zijn makker, dat het gebed der tuinmansvrouw als een vuur in zijn boezem brandde en hem veroordeelde als een doemwaardig zondaar voor God, maar hem tevens deed smeken om genade en reiniging in het bloed des kruises. Wat er toen geschiedde, laat zich beter gevoelen dan beschrijven, waar de ander zijn makker nu moest vertellen, dat hij in dezelfde toestand verkeerde. Zoete banden waren er vanaf dit oogenblik gelegd tusschen dit tweetal, en al kenden zij toen wellicht de woorden niet, nochtans werd op die morgen ervaren, wat een oud dichter zingt:

"Zoete banden, die mij binden

"Aan des Heeren lieve volk;

"Wis, het zijn mijn hartevrinden,

"Hunne taal mijns harten tolk."

Nu, ditzelfde werd ook ondervonden in dien winteravond in het tuinmanshuisje. Lang zaten zij bij elkander en maakten samen de Heere groot, Wiens wegen wonderlijk zijn en Die de oren wonderen op wonderen horen doet.

Onze godvreezende tuinmansvrouw met haar echtgenoot zijn thans reeds de ruste ingegaan, die er overblijft voor het volk van God. Of de schilders nog leven, is mij onbekend; doch zullen wij hen eenmaal ontmoeten voor de troon des Lams, mijne lezers, dan zullen wij ook iets moeten kennen van die vernieuwing des harten, welke God hun uit genade geschonken heeft.

Hoe staat het met u, mijn lezer of lezeres? Ook hier mogen wij wel sluiten met het woord der Schrift:

"Het gebed des rechtvaardigen vermag veel."

A.

d.B.

Nederlandse Geloofsbelijdenis 2.

Artikel 1: dat er een enig God is

Na een korte inleiding beginnen we nu met de bespreking van de inhoud van de belijdenis, die onze aandacht heeft. In 37 artikelen is de gehele geloofsinhoud beleden. Het is dus niet moeilijk om die te volgen. We behoeven alleen maar die artikelen achtereenvolgens op te slaan en te lezen. Het zal niet nodig zijn om deze telkens letterlijk hier te vermelden. Ieder beschikt wel over een psalmboekje, waar deze belijdenis zonder veel moeite te vinden is. Mogelijk is het nog beter een Bijbel te hebben, waarin ook de psalmen en de belijdenisgeschriften staan. Dan hebben we gelijk alles bij de hand. Het is toch zeker altijd goed ook teksten te raadplegen, die vaak in de Nederlandse Geloofsbelijdenis worden aangehaald.

Artikel 1 begint met God. De enige God wordt hier beleden: dát Hij er is en Wie Hij is. Zo staat niet de mens op de voorgrond, zelfs de gelovige niet, maar God.

Dat begin is meer dan een formele aangelegenheid. Het is hier niet alleen een begin maar ook een beginsel. Elke Gereformeerde belijdenis wordt door dat beginsel gekenmerkt. Het is goed dat te bedenken. Men maakt wel eens op een verkeerde manier een vergelijking tussen de Nederlandse Geloofsbelijdenis en de Heidelbergse Catechismus. Het begin van de laatste belijdenis zou een ander beginsel verraden. De catechismus begint met de vraag naar de enige troost van de ware christen in leven en sterven. Het zou daar meer om de zaligheid gaan dan om Gods eer. Wie de catechismus kent, weet beter. Het gaat daar duidelijk om de zaligheid uit Góð door Christus. Het blijkt ook wel, als er vandaag velen zijn die roemen in Zondag 1 maar bijv. van de Zondagen 5 en 6 over de Middelaar. Die in alles beantwoordt aan de deugden Gods, niets moeten hebben!

Trouwens: zou het hier aan het begin van de Nederlandse Geloofsbelijdenis ook niet om de troost gaan? Wat een grote troost lag er voor Guido de Bres en voor de verstrooide gelovigen, wier stem hij vertolkt, in de belijdenis van de enige God. Het is de troost, die tot vandaag gekend wordt door allen, die

de Heere in waarheid vrezen: de troost in de enige God en Wie Hij is!

Niet bewijzen maar belijden

Artikel 1 belijdt de enige God. Dat is iets anders dan bewijzen. Er is een tijd geweest dat men graag met de bewijzen van het bestaan van God kwam. De ongelovige moest er zo van overtuigd worden dat er een God is. We kunnen hier noemen het zgn. godsdienstige bewijs. Alle volkeren hebben een godsdienst. Zo moet er een God bestaan. Maar wat betekent zo'n bewijs voor de erkenning van, voor het geloof in deze God? In wezen niets. De zgn. Godsbewijzen kunnen een ongelovige net zomin overtuigen van het bestaan van God als dat we zouden proberen een blinde te overtuigen van de kleuren rondom hem.

Hier belijdt het gelóóf. Dat geloof heeft eerbied voor God. We kunnen erbij zeggen: eerbied voor God, zoals Hij Zich in Zijn Woord geopenbaard heeft. Hier mag gewezen worden op Calvijn, die het belijden van God zo met nadruk verbond aan hetgeen Hij van Zich-Zelf in dit Woord gezegd heeft. Zo schrijft hij in het eerste deel van de Institutie hoofdstuk XI: "Zo maakt de bepaling van God, die men overal in de Schrift ontmoet, en die al het andere uitsluit, alles te niet, wat de mensen zich naar hun eigen opvatting als godheid vervaardigen; want God Zelf is alleen een voldoende getuige aangaande Zich-Zelf". Het getuigenis van God aangaande Zich-Zelf, in Zijn Woord gegeven, spreekt het geloof hier eerbiedig na.

De enige God

Allereerst gaat het in dit artikel over het bestaan van God: "dat er is een enig en eenvoudig Wezen, hetwelk wij God noemen". Daarmee drukt onze belijdenis uit, dat God metterdaad is en dat Hij alléén God is.

"Ik ben God en niemand meer". Hoe had de Heere dat Israël telkens voorgehouden. In het eerste gebod klinkt het door: "Gij zult geen andere goden voor Mijn Aangezicht hebben". En in Deuteronomium 6 spreekt Mozes tot het volk: "Hoor, Israël! de Heere, onze God, is een enig Heere". Het is wel genoemd de grondbelijdenis voor het geloof van Israël. Het blijft die voor de Kerk van alle eeuwen. Hij is de levende God, Die Zich als de enige God geopenbaard heeft in Zijn grote daden, Die zo is.

Die God moet alléén erkend worden. Die God moet alléén vertrouwd worden. Het maakt tegelijk de strijd en de troost van Gods kinderen uit, dat Hij de enige God is. Ons hart is zo geneigd om de afgoden aan te hangen en de zaligheid en het leven buiten Hem te zoeken. Die geneigdheid zit in het natuurlijke bestaan ingekerfd. Wat een strijd brengt het mee in het leven der bekering om daaraan te leren sterven. Maar anderzijds is dat de troost: Hij is het alleen! Hij geeft daarom zeker in en door Christus het leven. Eenvoudig is God. Vaak wordt dit verkeerd verstaan. Ons gebruik van het woord "eenvoudig" brengt niet op het goede spoor. Een eenvoudig meisje zonder opsmuk is een weldaad maar in die richting moeten we het niet zoeken. Eenvoudig staat hier tegenover "samengesteld", "tegenstrijdig". In God is geen tegenstrijdigheid. Zo strijdt Zijn liefde niet tegen Zijn rechtvaardigheid. Voor het besef van een ontdekte zondaar kan dit wel zo zijn, maar is het niet een nameloos wonder, dat Hij eenvoudig is? Zo is Hij ook in tegenstelling tot de afgoden de betrouwbare God, niet tegenstrijdig.

God is een geestelijk Wezen. Uiteraard hebben we hier niet te denken aan de tegenstelling geest-vlees. Het gaat om het onderscheid tussen geest en stof. God is een Geest. De Heere Jezus heeft het gezegd tot de Samaritaanse vrouw: "God is een Geest en die Hem aanbidden, moeten Hem aanbidden in geest en waarheid". Hier zou veel over te zeggen zijn. We blijven bij een belangrijke zaak, die in het woord van Christus gegeven is. In het bidden, in de verborgen omgang met God wordt dit verstaan. De dienst des Heeren is een geestelijke dienst, waarin de gemeenschap, het leven en de kracht van die God door middel van Zijn Woord gekend wordt.

Loflied op Zijn deugden

Artikel 1 belijdt niet alleen het bestaan van

God. Direct daarmee verbonden is de belijdenis Wie Gods is. Hij is "eeuwig, onbegrijpelijk, onzienlijk, onveranderlijk, oneindig, almachtig, volkomen wijs, rechtvaardig, goed en een zeer overvloedige fontein aller goeden". Het is een goede zaak, dat dit erbij beleden wordt. Velen zeggen wel het bestaan van God te geloven, terwijl het hen onverschillig laat, Wie Hij is. Zo hebben ze zich ondertussen een eigen beeld van God gemaakt naar hun eigen goeddunken.

Wat hier weer spreekt is de diepe eerbied voor God, die het geloof eigen is. In die eerbied spreekt de belijdenis Gods Woord na, Wie Gods is. Zo moeten we hier niet zoeken een uitputtende leer van de eigenschappen Gods. Zeker hier worden verschillende eigenschappen van God genoemd. Wellicht kunnen we beter van "deugden" Gods spreken. Eigenschappen hebben we allemaal, vaak niet zulke goede, maar deugden..... Petrus spreekt in zijn eerste brief van het verkondigen van Gods deugden. In ieder geval noemt artikel 1 slechts een aantal. Het is trouwens onmogelijk een uitputtende leer te geven van Gods deugden. Wie het levende geloof kent, zal nooit uitgesproken komen van wie God is. En juist dat geloof is hier aan het woord en getuigt zo, als in een loflied, van Gods deugden. Het besef vervult dan dat een "kleine schelp de hele zee niet in zich kan opnemen" (Arnoldus Rotterdam in "Sions roem en sterkte"). Toch is er tevens de begeerte om naar Gods Woord goed van God te spreken.

We maken maar een enkele aantekening bij deze belijdenis van Gods deugden. Er zouden uiteraard bladzijden mee te vullen zijn. We hebben ze op catechisatie geleerd.

Allereerst wil ik graag onderstrepen hoe God-verheerlijkend hier over Gods deugden gesproken wordt. Het is een prijzen van God Zelf. Wat hier van God beleden wordt stelt Zijn grootheid in het licht. Dat geldt voor al de "volmaaktheden", zoals de deugden Gods vroeger wel genoemd werden. Zij zijn het inderdaad. Van Zijn eeuwigheid tot Zijn goedheid toe. Zij prediken allen Zijn oneindige grootheid. Zij vervullen het levende geloof met diep ontzag bij eigen kleinheid.

Dàn: in al Zijn deugden is er voor het ware geloof onderwijs en vertroosting. Als de Heere Zich-Zelf bekendmaakt in Zijn Woord, dan zoekt Hij daarin betrekking op de Zijnen, in zichzelf niet anders dan verloren zondaren. Die deugden Gods worden beleden in de betrekking op het leven des geloofs, het leven der genade. Ik kan hier bijv. noemen de belijdenis dat God onveranderlijk is. Wat een rijke bemoediging ligt daarin niet voor allen die God vrezen! Hij is onveranderlijk in Zich-Zelf, Hij is onveranderlijk in Zijn trouw ondanks alles bij de Zijnen en in al hun omstandigheden. Het geeft "vrijmoedigheid om in allerlei zwaarigheden onze hoop en vertrouwen op de levende God te stellen, Die in de onveranderlijkheid van Zijn Verbond niet feilen zal" (weer uit "Sions roem en sterkte").

Tenslotte: sprekend is het woord "volkomen" voor wijs. Het zal ook wel bij de andere deugden: rechtvaardig en goed behoren. Althans in de Franse Geloofsbelijdenis lezen we telkens: geheel wijs, geheel goed enz. En die belijdenis is in veel opzichten door Guido de Bres gevolgd. Maar het gaat om dat: volkomen..... Wat is het vaak verborgen wat God voorheeft met Zijn wegen, maar Hij is volkómen wijs. Hij weet ze tot verheerlijking van Zich-Zelf en ten goede van de Zijnen te gebruiken.

Een zeer overvloedige fontein

Een zakelijk iemand zou zeggen: dat staat er tevéél. Als er immers al gezegd is dat God volkómen goed is, dan is dit eigenlijk ook al gezegd. Hier is gelukkig niet de zakelijkheid aan het woord, maar het levende geloof, dat goed van God spreekt. Dat weet enerzijds niet te zeggen hoe goed God is en put zich daarom anderzijds uit om ervan te getuigen. Een fontein wijst naar een volheid heen. Een fontein welt zélf het water naar boven. Zo is God. Wonderlijk is dat voor ieder die die God in waarheid heeft nodig gekregen, voor wie die fontein in Christus geopend is.

Als ik het goed gezien heb, is dit artikel het kortste artikel. Die het beleefd, voor wie deze

God door genade werkelijkheid geworden is, komt er nóóit in uitgeleerd.

D. Slagboom.

Gehele gehoorzaamheid aan het Evangelie 2.

Luthers geschriften deden veel. Ze haalden heel wat los. Dit is te begrijpen en het kon ook niet anders, want alles ging in tegen de kerkleer. Te Rome viel uiteindelijk de beslissing: Luther moest in de ban gedaan worden. 15 Juni 1520 onderbrak Paus Leo X de wedrennen en toneelstukken op zijn zomerverblijf Malliano voor het schrijven van een inleiding op en een slot van een nieuwe encycliciek, gericht tegen de "ketter" Martinus Luther.

In de inleiding op deze bul maakte de paus een zinspel op Psalm 80: "Sta op o Heere (Exsurge, Domine) en twist Uw twistzaak: Uw wijngaard wil een zwijn uit het woud verwoesten en een uitzonderlijke wilde ever wil hem afweiden; rij op Petrus..... rij op Paulus..... want een nieuwe Porphyris staat op, die zich niet ontziet de heilige pausen te bijten en te lasteren".

De Heere Zelf en de apostelen Petrus en Paulus worden aangespoord uit hun slaap te ontwaken en de bedrukte pausen te hulp te komen. In de bul werden Luther 41 ketterijen ten laste gelegd. Luther kreeg 60 dagen bedenktijd, gerekend van de dag af waarop de bul in Duitsland zou zijn aangeplakt. Zouden Luther en zijn aanhangers hun dwalingen niet herroepen, dan zou de excommunicatie van kracht worden.

In Wittenberg dacht men er niet aan om het bevel van de paus te gehoorzamen en de bul aan te plakken. Ook niet toen de keurvorst een laatste ernstige waarschuwing kreeg uit Rome. Luther zelf bleef onbewogen. Ging volgens Leo X Luther in de heilige Roomse kerk als een wild zwijn te keer, de hervormer zag het juist anders om. Niet hij was het wilde zwijn, dat de wijngaard der christenheid omwroette en kaal at, maar de paus was zelf de vertegenwoordiger van de kerkvernielende machten.

17 November 1520 beantwoordde Luther de paus met een geschrift. Dit geschrift droeg de sprekende titel: "Tegen de vloekwaardige bul van de Antichrist".

10 December 1520 liep de termijn, in de bul genoemd, af. Die dag werd een bijzondere in Luthers leven. Op die dag viel de beslissing. Hij brak toen openlijk met de kerk, met Rome. Niets, waarvan hij beschuldigd werd, wilde hij herroepen. Hij kon niet anders. Sprak hieruit zijn stugheid? Neen. Zijn hartelijke verbondenheid aan het evangelie des Heeren. Het evangelie van vrije genade, wat zijn ziel had. Wat zijn ziel vrijmaakte. Wat hem in de ruimte stelde. Waarin zijn leven lag. Waarin zijn troost lag voor leven en sterven. Waarin een kracht lag, die niet week noch afdam. Een kracht, die hem sterkte.

Die dag, 10 December 1520, werd er, vroeg in de morgen, weer een stuk aangeplakt op de deur van de stadskerk te Wittenberg. Nu kon men het volgende lezen: "Ieder, die door liefde voor de evangelische waarheid bezielde is, wordt uitgenodigd om negen uur buiten de stadsmuur bij de kruiskerk te komen, waar volgens oud apostolisch gebruik, de goddeloze boeken der pauselijke instellingen en der scholastieke theologie zullen worden verbrand; want zo ver is de brutaliteit van de vijanden van het evangelie gekomen, dat ze de vrome en evangelische boeken van Luther verbrand hebben. Welaan dan, gelovige studerende jeugd, komt tezamen om dit Gode welgevallige schouwspel te zien; misschien is het thans de tijd, waarin de anti-christ openbaar zal worden".

Luther zelf had de oproep niet aangeplakt. Het werd gedaan door zijn vriend Philippus Melancthon. Een zeer geleerd man. Toen hij de oproep aanplakte was hij al hoogleraar te Wittenberg. Twee en twintig jaar oud. Luther wist zich aan hem verbonden. Veel steun heeft hij van hem ondervonden. Melancthon wist zich ook één met Luther. Hij zag in Luther een geroepen Godsgezant.

Niet ver van de Elsterpoort, op de plaats waar men gewoon was de kleren te ver-

branden van hen die aan de pest gestorven waren, was een brandstapel opgericht. Een groot aantal, waaronder professoren en studenten, was aanwezig op het aangegeven uur. Luther trad naar voren. Hij legde eerst het kerkelijk wetboek, daarna de boeken van de scholastieke theologie op het hout. Een der magistraten stak er de brand in. En toen de vlammen hoog oplaaide, wierp Luther met een forse zwaai de banbul in het vuur met de woorden: "Omdat gij de Heilige des Heeren hebt bedroefd, vertere u het eeuwige vuur! Amen".

Die woorden doen denken aan wat er staat in Ezechiël 13: 22, 23: "Omdat gijlieden het hart des rechtvaardigen door valsheid bedroefd hebt gemaakt, daar Ik hem geen smart aangedaan heb; en omdat gij de handen des goddelozen gesterkt hebt opdat hij zich van zijn bozen weg niet afkeren zou, dat Ik hem in het leven behield; daarom zult gij niet meer ijdelheid zien noch waarzegging gebruiken, maar Ik zal Mijn volk uit uwe hand redden en gij zult weten dat Ik de Heere ben".

De dag na het gebeuren buiten de Elsterpoort gaf Luther weer, zoals hij gewend was te doen, college. Opvallend was, dat hij zijn college begon met een toespraak en die toespraak hield hij niet in de kerktaal, het latijn, maar in het Duits, de volkstaal. Met klem wees hij zijn 400 studenten op de heilige ernst van de strijd. Dringend drong hij aan op een keuze.

"Ook gij, zeide hij, moet kiezen en wel tussen de hel of het martelaarschap. Wanneer ge niet mede te velde trekt tegen het antichristelijk pausdom, zal de eeuwige verdoemenis u treffen, wanneer ge wel daartoe besluit, wacht u het martelaarschap".

Luther zelf had gekozen. Beslist gekozen. Duidelijk bleek zijn keuze in het uur van de verbranding. En wat is zo opmerkelijk in de verbranding? Wanneer Luther alleen maar de banbul in het vuur had geworpen, dan zou hij slechts hebben uitgesproken dat Paus Leo de sleutels van het hemelrijk op een verkeerde wijze had gebruikt. Dan had hij slechts het besluit van de pauselijke stoel verworpen, wat natuurlijk veel inhield en consequenties met zich meebracht.

Ds. M.C. Tanis.

Laus Deo 43.

Armen en rijken

De voorzienigheid Gods gaat zelfs over een regendruppel. Wij lezen bij Calvijn "dat geen regendruppel valt, tenzij op Gods bevel". Er bestaat geen toeval.

Die voorzienigheid beheerst en bestuurt dus de orde der natuur in zijn geheel maar ook in zijn kleinste onderdelen. Dit geldt niet in het minst van het menselijk geslacht. De mens kan zijn éigen gang niet gaan. De profeet Jeremia heeft dat ook ingezien en erkend: Ik weet, o Heere, dat bij de mens zijn weg niet is en niet bij een man dat hij zijn gang richte, Jer. 10 : 23.

Toch komt het zo dikwijls voor dat de mens zichzelf een doel stelt in zijn leven zonder op God te letten. Men beseft niet dat wij allen door Gods hand geleid worden. Deze "lichtzinnigheid" wordt door Salomo gehekel. Hij zegt: De mens heeft schikkingen des harten maar het antwoord der tong is van de Heere. Het is daarom "een belachelijke dwaasheid, dat ellendige mensen besluiten iets te doen zonder God, terwijl ze zelfs niet eens kunnen spreken behalve datgene wat Hij wil"! Totaal niets geschiedt er in de wereld anders dan naar Zijn beschikking. Ook wat het meest toevallig schijnt te zijn, is aan Hem onderworpen.

Ook over het lot dat in de schoot geworpen wordt gaat Gods beleid. Aan het blinde toeval wordt niets overgelaten.

Zijn beleid gaat over armoede en rijkdom. Niemand is toevallig arm of rijk. In Spreuken 22 : 2 lezen wij: Rijken en armen ontmoeten elkander, de HEERE heeft ze allen gemaakt. Hoewel armen en rijken in de wereld door elkaar vermengd zijn, heeft de HEERE aan ieder persoonlijk zijn positie toegewezen.

Rijken en armen ontmoeten elkander enz. Met deze woorden vermaant Hij de armen tot lijdzaamheid. Zij moeten het recht niet in eigen hand nemen maar op de Heere hopen.

Men moet niet, ontevreden met zijn lot, proberen de last, door God opgelegd, van zich af te schudden. Wel een actueel woord in deze dagen waarin de Russische revolutie van 1917 wordt herdacht. De geschiedenis van het communisme dat de armen ophitste het juk van de armoë af te werpen, werd geschreven met bloed en tranen. Het geweld verteert zijn eigen kinderen.

En hoe gemakkelijk wordt anderzijds een eervolle positie niet aan de menselijke ijver toegeschreven. Of aan "het geluk". Maar de dichter van Psalm 75 heeft daar een andere mening over: Het verhogen komt niet uit het oosten, noch uit het westen, noch uit de woestijn; want GóD is Rechter. Hij vernedert en Hij verhoogt. Hij bekleedt het ambt van réchter zodat sommigen uitblinken en anderen verachtelijk blijven.

Een uitnemend huisvader

Alle afzonderlijke gebeurtenissen zijn gebeurtenissen van Gods bijzondere voorzienigheid. Een aantal voorbeelden: Om zijn volk in de woestijn te onderhouden, deed de Heere in de woestijn een zuidenwind opsteken. Een overvloed van gevogelte werd hun deel. De Heere wilde dat Jona in de zee geworpen zou worden. Daarom zond Hij een stormwind uit. Volgens sommigen was deze persoonlijke bemoeienis van de Heere met Jona een uitzondering. "Maar ik maak er uit op, dat nooit een wind ontstaat of opsteekt dan op bijzonder bevel van God", aldus Calvijn.

Vervolgens: Het vermogen om kinderen voort te brengen is aan de menselijke natuur eigen. Toch blijkt het een bewijs van bijzondere genade als Hij sommigen kroost waardig keurt, terwijl Hij anderen kinderloos laat. "Want de vrucht van de schoot is Zijn geschenk! Dáárom zei Jacob tot zijn vrouw: Ben ik dan in de plaats van GóD, dat ik u kinderen zou geven?", Gen. 30 : 2.

Tenslotte: wat is een meer natuurlijke zaak dan dat wij ons voeden met brood? Toch is alles wat uit de aarde voortkomt, GóDs bijzondere gáve. En dan nóg zal de mens bij brood alléén niet leven. "Want niet de verzadiging zélf doet hen gedijen, maar Gods verborgen zégen. Zijn zegen over Zijn gaven uitgesproken. Daarom: de mens zal bij brood alleen niet leven, maar bij alle Wóórd dat uit de mond Gods uitgaat.

Dát heeft de dichter van Psalm 136 : 25 op het oog als hij zegt: Die aan alle vlees spijs geeft, want Zijn goedertierenheid is in der eeuwigheid. Daarmee wil de Heere de gelovigen ervan overtuigen "dat God in hun onderhoud de taak van een uitnemend huisvader vervult".

Institutie I, XVI, 6, 7
Ds. L.W. van der Meij.

Voorbereidingen verpleeghuis Ridderkerk gestart

De Staatssecretaris van Volksgezondheid, Drs. D. Dees, heeft aan het bestuur van de Stichting Verpleeghuis uitgaande van de Gereformeerde Gezindte toestemming gegeven voorbereidingen te treffen voor de bouw van een verpleeghuis van 150 bedden in Ridderkerk. De bouw van dit project, waarmee een investering gemoeid is van f 24 miljoen, mag aanvangen in 1990.

Het verpleeghuis zal omvatten 60 bedden voor somatische patienten en 90 voor psychogeriatrische patienten en zal zich primair richten op de Gereformeerde Gezindte. De bouw zal worden gerealiseerd in het uitbreidingsplan Drievliet te Ridderkerk en is gunstig gelegen ten opzichte van belangrijke verkeersverbindingen.

Het bestuur van het verpleeghuis is samengesteld uit leden van de Gereformeerde Gemeenten, de Ned. Hervormde Kerk (Geref. Bond), de Christelijke Gereformeerde kerken, de Gereformeerde Gemeenten in Nederland en de Oud Gereformeerde Gemeenten. Tevens is voorzien in een Raad van Toezicht bestaande uit 33 vertegenwoordigers uit genoemde kerkgenootschappen, zodat een hechte verankering van dit verpleeghuis in de achterban gewaarborgd is.

Het bestuur is uitermate verheugd en dankbaar dat nu, tien jaar na aanvraag, de definitieve toestemming is verkregen. In nauwe

samenwerking met het architecten-team Oskam/Geijtenbeek/Van Dijke zal alles in het werk worden gesteld binnen de voorgenomen termijnen het verpleeghuis te realiseren. De behoefte aan verpleegbedden is groot, zeker ook binnen de Gereformeerde Gezindte. Patientten, hun familie en verzorgers zullen ongetwijfeld uitzien naar het moment dat dit verpleeghuis zijn deuren zal kunnen openen. Voor inlichtingen: 030-791137.

Gedachtenispreek 2.

Ter gelegenheid van het 35-jarig huwelijks- en ambtsjubileum van Ds. H.C. v.d. Ent.
Gehouden op zondag 25 oktober 1987 in de Christelijke Gereformeerde Kerk te Elburg.

kst: Pred. 4 : 13: "Beter is een arm en wijs jongeling, dan een oud en zot koning, die niet weet van meer vermaand te worden".

Liturgie: Ps. 118 : 7, 8.

Lezen: 1 Kon. 11 : 1-13
Pred. 4 : 9-17
Ps. 89 : 13, 14, 15.
Ps. 19 : 7a en 6b
Ps. 72 : 8, 10, 11.

B. De oude prediker (niet best).

Beter is een arm en wijs jongeling, dan een oud en zot koning, die niet weet van meer vermaand worden. Het was met Salomo in zijn jonge jaren beter gesteld, dan toen hij ouder was geworden. Het ging bij hem niet langs de lijn van "hoe ouder hoe wijzer", doch wel het tegendeel: "hoe ouder, hoe dwazer".

De rijkdom en eer, waarmee hij door de Heere overladen was, zijn hem tot een strik geworden. We hebben daarom u ook laten horen wat er van hem in 1 Kon. 11 staat vermeld. En dat is waarlijk niet zo best. Ieder wie dit hoofdstuk met aandacht leest, zal zeggen: Het is onbegrijpelijk, ongelooflijk. Zijn wereldvermaardheid deed hem wat ruimer denken. Hij kwam in aanraking met buitenlandse vorsten, die God niet kenden en daarom ook niet dienden. En dan moet je, om niet al te zeer in de verachting der wereld te delen, wat water bij de wijn gaan doen. Ik denk — figuurlijk gesproken — al weer aan die bruiloft te Kana. De wijn werd zo dun, dat er tenslotte niets anders dan water overschoot. Want hij kreeg vele vreemde vrouwen lief. Hij had wel duizend vreemde vrouwen aan zijn snoer. Zevenhonderd vrouwen en drie honderd bijwijven. Zo staat het toch maar echt in de bijbel. Hij volhardde niet om de Heere na te volgen. Dat wil met andere woorden zeggen, dat hij de Heere de rug toeerde. Liefde zoekt te behagen. Dat kan op een goede manier gebeuren. Maar het kan ook op een heel verkeerde manier gebeuren. En dat laatste zien we nu in het leven van Salomo.

"Want het geschiedde in de tijd van Salomo's ouderdom, dat zijn vrouwen zijn hart neigden achter andere goden, dat zijn hart niet volkomen was met de Heere, zijn God, gelijk het hart van zijn vader David; want Salomo wandelde Astóreth, de god der Sidoniërs, na, en Milkom, het verfoeisel der Ammonieten; alzo deed Salomo dat kwaad was in de ogen des Heeren, en volhardde niet de Heere te volgen, gelijk zijn vader David.

Toen bouwde Salomo een hoogte voor Kamos, het verfoeisel der Moabieten, op de berg, die vóór Jeruzalem is, en de Molech, het verfoeisel der kinderen Ammons; en alzo deed hij voor al zijn vreemde vrouwen, die hare goden rookten en offerden". 1 Kon. 11 : 4-8.

De tempelbouwer ging ook afgodstempels bouwen. Die eens grote offers had gebracht, aan de Heere gewijd, ging nu grote offers brengen, aan de afgoden gewijd.

Door zo te handelen maakte Salomo zich schuldig aan natuurlijke hoererij. Maar wat nog erger was, hij maakte zich ook schuldig aan geestelijke hoererij. Want dat is afgodendienst. Paulus noemt dat zonder omwegen: duivelendienst!

De arme, wijze jonge koning, was in de grijze ouderdom een oude zot geworden. Het was in zijn jeugd beter gesteld met hem, dan toen zijn hoofd gesierd werd met de kroon der grijsheid. In dit alles kwam het geestelijke

leven openbaar. De Schrift laat ons ook eerlijk de vleselijke kant van het bestaan van Salomo zien.

"Daarom vertoornde Zich de Heere tegen Salomo, omdat hij zijn hart geneigd had van de Heere, den God Israëls, Die hem tweemaal verschenen was, en hem van deze zaak geboden had, dat hij andere goden niet zou nawandelen. Doch hij hield niet wat de Heere geboden had".

Een arm en een wijs jongeling is beter, dan een oud en zot koning, die niet weet van meer vermaand te worden. Dat laatste is helaas ook nog waar. Want toen de toorn des Heeren tegen hem ontstoken werd, werden hem de gevolgen van zijn zonden voorgehouden. De Heere zou vijanden tegen hem verwekken, en zijn rijk zou gescheurd worden. Een ander zou op de troon komen te zitten van het deel dat van zijn rijk zou worden afgescheurd. En dat was nog wel het grootste deel. Namelijk tien stammen. Twee stammen zouden hem nog gelaten worden. Daar zou een nazaat van hem op terecht komen. En dat terwille van het verbond, dat God met David, Zijn knecht had opgericht. Salomo, die ontheiligde wat God had voorgeschreven, die mocht gewis voor des Heeren straffen beven. Hoewel de Heere nog niet handelde met hem naar zijn zonden. Want dan was het voor Salomo een voor eeuwig verloren zaak geweest.

Hij wist echter niet van meer vermaand te worden. Want de toekomstige troonkonkurent was zijn knecht Jerobeam.

"Daarom zocht Salomo Jerobeam te doden; maar Jerobeam maakte zich op en vloed in Egypte, tot Sisak, de koning van Egypte, en was in Egypte, totdat Salomo stierf".

In plaats dat Salomo boog onder de roede des Heeren stond hij er tegen op. Dat is het laatste wat wij van Salomo vernemen. "Het overige nu der geschiedenissen van Salomo, en al wat hij gedaan heeft, en zijn wijsheid, is dat niet geschreven in het boek der geschiedenissen van Salomo? De tijd nu die Salomo geregeerd heeft te Jeruzalem, over gans Israël, was veertig jaar. Daarna ontsliep Salomo met zijn vaderen en werd begraven in de stad van zijn vader David. En Rehabeam, zijn zoon, werd koning in zijn plaats". 1 Kon. 11 : 40-43.

Al zijn wij voor uitbrekende zonden in ons leven bewaard gebleven, in die zin, dat het voor het publiek niet bekend geworden is, wij moeten wel belijden dat we met het ouder worden, niet wijzer zijn geworden.

Want bij alles wat God in geestelijk opzicht heeft willen schenken, is het vleselijk bestaan gebleven. En dat brengt geen goed voort. Het bedenken van het vlees is vijandschap tegen God. Ieder die door God nader met zich zelf wordt bekend gemaakt, zal dit moeten onderschrijven. Paulus die geen vreemdeling was van deze dingen, moest zich eens de grootste der zondaren noemen. Nu is er altijd maar één de grootste. En als men dat in de beleving wordt, dan gaat men niet boven Salomo staan, met al zijn vrouwen en afgodstempels bouwen; met al zijn natuurlijke en geestelijke hoererijen; doch hij komt er onder te staan. Hij moet nog onder Manasse door gaan. Dit wordt beleefd, als men met geheel zijn leven voor het heilig aangezicht van God komt te staan.

Men zegt dan niet zo vlot meer: Ik ben de grootste van de zondaren. Want dat kan de farizeër ook nog zeggen. Alleen, hij meent er niets van. Want als er één vuile vlek in zijn leven wordt aangewezen, dan vliegt de boel in brand.

Als men het in werkelijkheid wordt, de grootste, dan is er nooit reden om zichzelf te verheffen. Wel om in het dal van de ootmoed terecht te komen om daar te bidden en te belijden Ps. 19 : 7a en 6b

Weerhoud o HEER' Uw knecht,
Dat hij zijn hart niet hecht,
Aan dwaze hoovaardij.
Heerst die in mij niet meer,
Dan leef ik tot Uw eer,
Van grote zonden vrij.

Maar, HEER', wie is de man,
Die op 't nauwkeurigst kan
Zijn dwalingen doorgronden?
O Bron van 't hoogste goed,

Was, reinig mijn gemoed
Van mijn verborgen zonden.

Geliefde gemeente,
Hoe is het met u gesteld? Mogelijk moet u zeggen: Ik heb betere dagen in mijn leven gekend. Het was mij vroeger beter dan nu. Toen had ik een nabij en afhankelijk leven, terwijl het tegenwoordig allemaal zo ver weg is. Och, wierd ik derwaarts weer geleid. Dan zou mijn mond U d' ere geven. En nu durf ik mijn mond niet meer open te doen. Want alles getuigt tegen mij. De vrees kan daarom Gods kinderen wel eens bekruipen, dat ze nog alles missen, en dat het werk geen waarheid is.

God laat Zijn kinderen wel eens gaan, om hen te leren dat ze alleen maar uit genade zalig kunnen worden. Dat is bij de aanvang zo, dat is bij de voortgang zo en dat zal zo blijven tot aan de laatste snik. Dit moet geleerd worden om met genade geen groot mens te worden. Want het gevaar is aanwezig dat men met gegeven goed op stap gaat. Men is dan de bekeerde man, vrouw, jongen of meisje, dat bekeken en aanbeden wordt. En dat gaat gepaard met nadeel van de eer des Heeren, Die jaloers op Zijn eer is. Hij zegt: Mijn eer zal Ik aan geen ander geven, noch Mijn lof aan de gesneden beelden. Er valt daarom niet in Salomo te eindigen, in een dominee of in een kind van God, doch alleen in de meerdere Salomo, Die van Zichzelf gezegd heeft: "En ziet, meer dan Salomo is hier". Hij is

C. De volmaakte Prediker. (De Beste).

Zoals u ziet, hebben de beste wijn voor het laatst bewaard. Mochten we daar maar goed van drinken, om zalig dronken te worden..... van liefde.

Van Hem is Salomo een type geweest. Het is met dat woord "type" wonderlijk gesteld. Het heeft in het taalgebruik verschillende betekenissen. Het kan soort betekenen. Het kan ook merk betekenen of model. En mogelijk wordt het nog wel voor meer aangelegenheden gebruikt.

Bij de overdenking van dit woord kwam ons in de gedachten een schrijfmachine. Dat wordt ook wel een typemachine genoemd. Alle letters, die daar op staan, zijn typen. Wanneer je die typen goed bekijkt zijn het allemaal averechtse letters. Je kunt er de rechte letter in ontdekken. Zo is het ook met Salomo geweest. In zijn betere dagen, kon je in hem Christus zien. Dat is de rechte letter. Dit is gebrekkig openbaar gekomen in zijn wijsheid. Want de wijsheid van Salomo was groot. Doch de meerdere Salomo overtreft hem zeer. Want Die is de Opperste wijsheid. In Salomo zijn grootheid kun je ook de Christus zien. Doch ook maar weer gebrekkig. Want in eer en macht, rijkdom en grootheid is hij ver overtroffen door Hem, Die aandacht voor Zichzelf vraagt, zeggende: En ziet, meer dan Salomo is hier. Hij heeft alle macht in hemel en op aarde. Alles wat hemel en aarde te bieden hebben, is Zijn wettig eigendom. Al het mensdom moet Hem eren. Elk schepsel moet Hem prijzen. Het rijk van Salomo heeft een einde genomen. Het koninkrijk van Hem, Die meer is, is zonder einde, eeuwig. Salomo heeft de naam van vredevorst gedragen. Doch het is betrekkelijk geweest. Doch de meerdere Salomo is de Vredevorst en dat voor eeuwig. Zijn rijk is een vrederijk, en dat voor eeuwig.

Salomo, een type van Christus. Doch het is en blijft een a-verechte letter. Wanneer je er op drukt, komt de rechte letter, in al zijn schoonheid en klaarheid op 't papier te staan. Ik kan het ook zo zeggen: in de Schrift te staan. Want die laat ons de meerdere Salomo in Zijn grootheid zien, waarvan door ons slechts op een zeer gebrekkige wijze, iets van gezegd kan worden.

Wanneer nu het type met het papier in aanraking komt, dan ziet men dit wonderlijke, dat die rechtse letter precies op die averechtse past. Dat wil met andere woorden zeggen, om in de lijn van het beeld te blijven, dat de meerdere Salomo Christus, precies gepast is op die Salomo, waarvan aan het eind geen goed meer te zeggen was. Waar eigenlijk nooit iets goeds van te zeggen geweest is. Want het goede wat van Salomo gezegd zou kunnen worden, was uit God.

Wat uit Salomo zelf voort gekomen is, was uit Salomo, dat is niet uit God. Hij was in zonde ontvangen en in ongerechtigheid geboren. Uit en van zichzelf onbekwaam tot enig goed en geneigd tot alle kwaad. Herkent u daarin uw beeld?

Ziet dan, hoe gepast die meerdere Salomo is. Want dan komt het gehele leven in Christus verklaard te liggen. Hij, Die rijk was, is arm geworden, opdat armen rijk zouden kunnen worden. Hij, die alle wijsheid heeft is als een kind dom geboren, dat op moest wassen en toe moest nemen, om als mens nog wijs te kunnen worden. Die een groot en eeuwig Koning is, de hemel heeft tot Zijn troon en de aarde tot een voetbank Zijner voeten, kreeg een kribbe tot zijn wieg, en het kruis tot Zijn troon.

Hij is als Koning veracht, bespot, als de grootste Zot behandeld geworden. Men heeft Hem een oude koningsmantel aangedaan. Men heeft een kroon van doornen op Zijn hoofd gedrukt en een rietstok in Zijn hand gegeven. Men heeft smalend voor Hem gebogen. Hem uitgeworpen, buiten Jeruzalem, de stad des groten Konings. Daar stond voor Hem ook een hoogte. Ik zou zeggen, een tegenwicht voor de hoogten die Salomo voor de afgoden had gebouwd. De hoogte die voor Christus gereed stond, was de kruisheuvel Golgotha. Dat was het altaar, waar Hij Zichzelf Gode onbestraffelijk heeft opgeofferd. Hij is daar de vuurhaard van Gods toorn doorgegaan. Hij is tot in de hel toe neergedaald. Het heeft daar, in de diepte der rampzaligheid, van Zijn gezegende lippen geklonken: Mijn God, Mijn God, waarom hebt Gij Mij verlaten?

Hij, Wiens uitgangen zijn van ouds, van de dagen der eeuwigheid, ging in Zijn tijdelijk bestaan, geheel ten onder. Zo paste Hij precies op de aardse Salomo, van het begin van Zijn leven tot aan het einde toe.

God deed alle ongerechtigheden van Salomo aanlopen op Zijn Zoon. Hij is om de overtredingen van Salomo verwond en om zijn ongerechtigheden is Hij verbrijzeld. De straf die Salomo verdiend had, is op Hem geweest. Daarom heeft Salomo aan het einde van zijn leven, dat zo donker in de bijbel ons wordt voorgesteld, in vrede God kunnen ontmoeten. Hij is op grond, niet van eigen werk, maar van Christus werk opgenomen in heerlijkheid. Hij is met Hem gezeten in Zijn troon, om eeuwig met Hem als koning te heersen. Hij is voor goed van zijn oude zothed verlost. Vermaand behoeft hij nooit meer te worden, omdat hij nu eeuwig volmaakt is, in Hem, Die meer dan Salomo is.

Wanneer wij in onze grijze ouderdom zien op ons zelf, kan niet anders dan het etiket van "zot" ons worden opgeplakt. Dan is er van het vlees geen verwachting. Doch wanneer het oog geslagen mag zijn op die gepaste Borg en Zaligmaker, dan zijn we volmaakt in Hem.

Hier past alleen maar verwondering, zeggende:

*Wat is de mens, wat is in hem te prijzen
Dat Gij hem acht en gunsten wilt bewijzen!*

Averechtse mensen gaan recht naar de hemel, door het geloof in Hem, die recht geweest is, altijd recht gehandeld en gewandeld heeft, doch als de meest verkeerde is behandeld.

Dit maakt het zalig worden tot een onmogelijke zaak voor een ieder die langs de weg der werken de hemel bereiken wil. Doch wie het alleen maar bederven kan, en zijn oog op Christus mag slaan, die wordt zeker zalig om Zijnentwil.

Verstaat u dat wonder? Dit is het evangelie, dat door ons verkondigd is, zij het met veel gebrek. Want dan moet ook hier gezegd worden: Wij kennen ten dele en wij profeteren ten dele. Doch gelukkig zijn diegenen die in dat vrije genadewerk mogen delen. Zij zijn te feliciteren. En straks zullen zij eeuwig mogen jubileren, dat is jubelen voor de troon, als Hij gezeten zal zijn op Zijn troon.

"Zo moet de Koning eeuwig leven"

Dan zal na zoveel gunstbewijzen,

't Gezegend heidendom

't Geluk van deze Koning prijzen,

*Die Davids troon beklom.
Geloofd zij God, dat eeuwig Wezen,
Bekleed met mogendheên;
De Heer' in Israël geprezen,
Doet wonderen, Hij alleen.*

Amen.

Zingen Ps. 72 : 11.

Wie is Jezus van Nazareth?

3.

De vormgeschiedenis.

Dit hoofdstuk vraagt nu onze aandacht. Het beslaat 13 bladzijden in het boek.

Op blz. 47/48 zegt ds. Harinck o.a. het volgende:

"Na de eerste wereldoorlog kwam een nieuwe methode van bijbelonderzoek op gang. De oorlog met al zijn verschrikkingen had de liberale theologie met de leer van de goede mens en Jezus als voorbeeld tot wereldverbetering, volkomen stuk geslagen. De mensen hadden weer behoefte aan een boodschap van troost en genade. Karl Barth heeft dit als geen ander begrepen en bestreed daarom de liberale theologie. Het bracht een verlegging van standpunten teweeg, die mede zijn invloed kreeg op het bijbelonderzoek. De boodschap (kerugma) van Jezus en de apostelen werd belangrijker dan het zoeken naar de historische Jezus. De evangeliën, zo zag men, zijn geen verhalen over Jezus' leven, maar brengen de boodschap aangaande de lijdende en opgestane Kurios. En om die boodschap gaat het.

Er werd verband gezocht tussen de evangeliën en de prediking van de oergemeente. Een nieuwe benadering van de evangeliebeschrijvingen ontstond. De evangelisten werden niet in de eerste plaats als auteurs gezien, maar als verzamelaars van reeds bestaande gegevens. Er bestonden reeds bepaalde vormen waarin woorden en gebeurtenissen aangaande Jezus werden verteld en bewaard. De evangelisten hebben die gebundeld en gerangschikt. Dit was een geheel andere benadering van de evangeliën dan de liberale en historische methode. Men mag zelfs wel van een omwenteling in het bijbelonderzoek spreken. De nieuwe methode van onderzoek heeft dan ook de bestudering van, met name, het Nieuwe Testament, grondig gewijzigd. Als voormannen van deze nieuwe methode van schriftuitleg moeten worden genoemd: Karl Ludwig Schmidt, Rudolf Bultmann en Martin Dibelius. H. Gunkel wordt beschouwd als de grondlegger van dit onderzoek. Omdat deze methode zich vooral richtte op de oudste vormen van overlevering en in Duitsland zijn bakermat heeft gehad, spreekt men over de "vormgeschichtliche" methode van bijbelonderzoek.

De nieuwe bestudering van de evangeliën leidde tot de conclusie, dat de oudste overlevering een pericopen-overlevering is geweest.

Dit betekent, dat de overlevering aangaande Jezus bestaan heeft uit afzonderlijke tafereelen, daden, woorden, spreuken, twistgesprekken en gelijkenissen van Jezus. Elk van deze overleveringen vormde een gesloten eenheid. Door de vormkritiek werd benadrukt, dat men in vroeger dagen steeds vaste, weerkende "vormen" gebruikte voor godsdienstige onderwijzing. Die gewoonte vindt men vooral terug in de joodse, maar ook wel in de heidense wereld.

(...) Deze methode was bij het joodse volk zeer geliefd. Het was een manier van de traditie getrouw en ongeschonden aan het volgende geslacht door te geven. De apostelen zijn geboren en getogen in een land, waar het onderwijs van de schriftgeleerden en het getrouw herhalen van de traditie van de grootste betekenis werd geacht. Zij bedienen zich in hun onderwijs aangaande alles wat Jezus gedaan en geleerd heeft dan ook van deze methode."

De schrijver gaat hier verder op in en zegt dan op blz. 55 o.a.:

"Van de heilsboodschap is hier niets anders overgebleven dan een idee of filosofie, met de mens als middelpunt. Hier is Jezus niet meer het voorwerp van ons geloof, maar slechts voorbeeld en geloofsgetuige. Het gevolg is, dat men geen evangelie meer preekt. Men richt zich niet meer op de verlossing

van de mens, maar op het welbevinden, de welvaart en het geluk van de mens. De kerken spannen zich dan in voor de vrede, voor ontwikkelingshulp, voor solidariteit met de armen, ja schuwen zelfs de revolutie niet, maar prediken niet meer dat er geen andere Naam onder de hemel aan de mensen gegeven is, waardoor zij moeten zalig worden dan de naam van Jezus. De boodschap, dat wie door het bloed van Jezus vrijgemaakt is van zonde, schuld en toorn Gods, waarlijk vrij is, kent men dan niet meer. Men predikt dan geen evangelie meer, maar lege filosofische woorden en revolutionaire bevrijding. Daarom kan de christelijke kerk niet ernstig genoeg gewaarschuwd worden voor deze moderne theologie. Zij zeggen Jezus te verkondigen, maar het is niet de Jezus van Bethlehem, Golgotha, Pasen, Hemelvaart en Wederkomst."

Aan het slot van dit hoofdstuk zegt ds. Harinck: "Het kerugma is een proklamatie van wat gebeurd is en niet maar een geloofsopvatting. De vormkritiek en de kerugma-theologie komt echter tot de opvatting, dat de Christus van de evangeliën niet de historische Jezus is, maar de mythologische verhoogde Christus. De evangeliën zijn volgens hen opstandingsboeken, waaruit we niets met zekerheid te weten komen over de werkelijke of historische Jezus."

Daarna komt het hoofdstuk *De redaktiekritiek*.

Op blz. 60 zegt ds. Harinck o.a.:

"De redaktiekritiek komt tot de volgende conclusie: "Er was maar één Jezus, maar in de evangeliën wordt op vier manieren over Hem verteld." Men spreekt dan ook over de theologie van Markus, de theologie van Mattheüs, de theologie van Lukas en de theologie van Johannes. Markus is dan degene, die nog het meest beschouwd wordt als een conservatieve redactor. Men acht hem nog het meest historisch betrouwbaar."

Ds. Harinck noemt schrijvers die de redaktiemethode hebben afgewezen.

Er komen in de volgende hoofdstukken nog meer opvattingen aan de orde. We volstaan met het noemen van de titels van deze hoofdstukken: *De structuuranalyse, Hoe denkt de moderne theologie over Jezus?* en: *Joodse stemmen over Jezus*. We zouden gemakkelijk uit deze hoofdstukken belangrijke gedeelten kunnen overnemen, maar we willen niet te breed worden. Ons doel is niet een uittreksel uit dit boek van ds. Harinck in ons blad op te nemen, zodat men zou kunnen afzien van het bestuderen van het boek zelf, maar veel meer om aan te moedigen het boek zelf ter hand te nemen en te lezen.

Het volgende hoofdstuk: *De betrouwbaarheid van de evangeliën* is wel heel belangrijk. Dat blijkt al uit de titel. We geven het woord aan de schrijver:

"De werkelijke kern van het christelijk geloof is meer dan een opdracht tot naastenliefde en respect voor de ander. Het is de boodschap van het kruis van Golgotha, waar de Zoon van God in onze natuur de vloek van de Wet, die wij overtreden hebben, gedragen heeft en ons alzo van de vloek verlost en vrede met God gemaakt heeft. Het ganse heil gaat terug op de historische Jezus. De vraag naar de historische Jezus is dus wel belangrijk en niet bijkomstig zoals Bultmann c.s. wilden doen geloven. De apostelen hebben geen bedoelingen of legenden verkondigd, maar Jezus Christus en Die gekruisigd. Petrus zegt nadrukkelijk: "Want wij zijn geen kunstelijk verdichte fabelen nagevolgd, als wij u bekend gemaakt hebben de kracht en de toekomst van onze Heere Jezus, maar wij zijn aanschouwers geweest van Zijn majesteit", 2 Petrus 1: 16.

Het historische Christendom vindt dan ook zijn grondslag in de schriften van het Nieuwe Testament. Deze bevatten het getuigenis aangaande Jezus van Nazareth, de Zoon van God. Wat de historische persoon van Jezus betreft, waarop wij ons vooral richten, blijft ons slechts over de gelovige aanvaarding van hetgeen de evangeliën ons aangaande Jezus als de Christus leren. Dit is de historische grondslag voor het christelijk geloof aangaande de persoon van Jezus van Nazareth. De vraag: "Wie is toch Jezus van Nazareth?" kan alleen vanuit de evangeliën beantwoord

worden. Het Christendom heeft er dan ook belang bij om te weten of deze historische grondslag betrouwbaar is. Het behoeft de uitdaging niet uit de weg te gaan, want in de Schriften zelf heeft het het bewijs, dat deze documenten betrouwbaar zijn. De Schrift kan wat dat betreft zichzelf wel verdedigen. Wij geloven met Calvijn, dat de Schrift onze verdediging niet nodig heeft. In de Schrift spreekt het gezag van God waaraan niemand zich zonder zijn geweten te verwonden kan onttrekken. Indien wij achter de schriften konden teruggaan en de historische werkelijkheid van Jezus en Zijn leer uit vele andere bronnen konden bewijzen, zo zou dit toch niet het ware geloof in mensen teweeg brengen. Dit vermag alleen de Heilige Geest te werken. Het geloof kan voor het Voorwerp waarin het gelooft, namelijk Jezus Christus, niet achter de Schrift terug. Met deze wetenschap is het van levensbelang dat de evangeliën, waarop dit geloof teruggaat, betrouwbaar zijn. Het geloof der kerk rust immers op het getuigenis van de Schrift, dat Jezus is de Christus, de Zoon van de levende God. De vraag naar de betrouwbaarheid van de vier evangeliën is daarom van het hoogste belang." Zie blz. 97/98.

Op blz. 104 stelt de schrijver dat het geloof rust op de betrouwbaarheid der Schrift zelf. Hij zegt dan verder: "Het is, zoals de Nederlandse Geloofsbelijdenis zegt: "Omdat ons de Heilige Geest getuigenis geeft in onze harten, dat zij van God zijn." De Heilige Geest, Die in de Schrift getuigt, getuigt ook in de harten der gelovigen. Het geloof rust dus niet op wat de heren onderzoekers ten gunste of ten ongunste van de betrouwbaarheid der Schrift zeggen, maar op de Schrift zelf en het getuigenis van de Heilige Geest in het hart. De vraag naar de betrouwbaarheid van de vier evangeliën moeten we dan ook in de Schrift zelf zoeken.

Verder handelt de schrijver nog over de betekenis van *het apostolaat* en van de *overlevering*. Daarna volgt op blz. 115 het hoofdstuk: *Het karakter van het nieuwtestamentische schriftwoord*.

B.

Over de schepping gesproken

Zo luidt de titel van een heel mooi boekje over allerlei actuele vraagstukken, waar jeugdigen belangstelling voor hebben. Er zijn enkele bezinnende artikelen toegevoegd. Het boekje bevat de volgende hoofdstukken:

1. Een goede schepping en een werelds mens, door drs. P. van Ruitenburg.
2. De evolutietheorie, door dr. R. Seldenrijk.
3. Het creationisme, door dr. ir. C.G. van Kralingen.
4. Bouwen en bewaren, door drs. D. van der Hoek.
5. Manipuleren met de levende schepping, door ir. J. van Dijke.
6. Energie, een brandende noodzaak, door dr. J.L. van der Veer.
7. Jongeren en het milieu, door J. Reijnhoudt.
8. Als met Zijn hand nog onderhoudt, door ds. A. Elshout.
9. Een nieuwe hemel en een nieuwe aarde, door ds. J.J. van Ekeveld.

Het boekje is een uitgave van de jeugdbond van de Gereformeerde Gemeenten. Adres van het bondscentrum is Postbus 79, 3440 AB Woerden, tel. 03480-18587.

Op zaterdag 17 oktober j.l. hield de jeugdbond een kongres rond het thema "Over de schepping gesproken". Tijdens dit kongres is dit boekje gepresenteerd. De aanleiding tot het samenstellen ervan vormde de vragen die jongeren stellen rond de aantasting van het milieu.

Aan de meeste artikelen zijn gespreksvragen toegevoegd. Dat verhoogt de betekenis van het boekje voor bespreking op jeugdverenigingen enz.

We willen op enkele schoonheidsfoutjes wijzen. De schrijver van het eerste artikel is ds. P. van Ruitenberg. We missen zijn titel als drs. Bij de andere medewerkers worden wel hun titels genoemd. Op blz. 12 bovenaan staat tweemaal *nog* in plaats van tweemaal *noch*. Op blz. 16 is sprake van de Heidelbergse Catechismus. Dat moet zijn de Heidelbergse Catechismus. Op blz. 116 wordt een

getal van 200.00 in plaats van 200.000 donateurs genoemd. Op blz. 138 staat: *Het huis van Christus*. Dat moet zijn: *Het kruis van Christus*. Aan onbelangrijke zetfoutjes gaan we voorbij. Hun aantal is gering.

We willen tenslotte nog overnemen wat J. Leune in zijn *Ten geleide* zegt.

"Is er nog wel toekomst als we kijken naar de steeds erger wordende aantasting van het milieu en het feit dat aan de beschikbaarheid van veel noodzakelijke grondstoffen eens een einde komt? Dat is een vraag die veel jongeren stellen.

Hoe gaan we met de schepping om? Wat is het nu: schepping of evolutie? Wat doen we tegen zure regen en ontbossing? Waar liggen de grenzen in de moderne landbouw en intensieve veeteelt? Welke energie heeft onze voorkeur? Wat doen we aan de bescherming van ons milieu? Allemaal vragen die in dit boek aan de orde gesteld worden. In het licht van Gods Woord wordt naar antwoorden gezocht. Maar dat is niet gemakkelijk, want de Bijbel is geen boek met praktische regels voor verantwoord milieubeheer. We kunnen echter in de Bijbel wel een aantal grondlijnen vinden voor het nadenken over ons omgaan met het geschapene. De ontluistering van de schepping is een gevolg van de zonde en van de zondige wijze waarop wij leven. Het ontslaat ons echter niet van de opdracht om de aarde te bouwen en te bewaren.

'Over de schepping gesproken' is een boek voor jongeren. Voor gebruik op de vereniging zijn gespreksvragen en literatuur toegevoegd. Deze uitgave is niet bedoeld als lesboek, maar kan in de bovenbouw van het voortgezet onderwijs een goede aanvulling vormen op de lesstof.

We hopen dat dit boek een handreiking mag bieden aan jongeren bij de vragen die op hen af komen ten aanzien van schepping en milieu."

We sluiten ons bij de schrijver van het *Ten geleide* aan.

B.

Boekaankondiging

Bij Den Hertog b.v., uitgeverij en boekhandel te Houten zijn enkele werken verschenen, waarvoor tot het einde van dit jaar een voordelige prijs geldt. Het is niet mogelijk om nu al een beoordeling op te nemen. Daarom willen we die boeken nu aankondigen om er de aandacht op te vestigen. Wellicht zijn er lezers die van de voordeel-prijs gebruik willen maken. Later hopen we recensies te plaatsen. Het gaat om de volgende boeken:

1. A. Bel: *Leven en werk van ds. G. van Reenen*. Het boek telt ongeveer 160 blz. en kost gebonden in geplastificeerd kleurenslag f 19,90. Na 31 december a.s. is de prijs f 24,90.
2. Salomo Stoddard: *Een leidsman tot Christus*. Dit boek telt 126 blz. en kost gebonden in geplastificeerd kleurenslag f 18,50.
3. Thomas Shepard: *De gezonde gelovige*. Dit is een boek van 240 blz., dat gebonden in geplastificeerd kleurenslag f 22,50 kost.
4. Samuël Rutherford: *Een bedrukt en verdrukt volk bemoedigd*. Dit boek telt 120 blz. en is ook gebonden in geplastificeerd kleurenslag uitgegeven. Het kost f 17,50.

De laatste drie boeken zijn jubileum-boeken, uitgegeven ter gelegenheid van het 75-jarig bestaan van deze uitgeverij en boekhandel. In verband daarmee geldt er voor deze drie boeken tot 31 december van dit jaar een jubileumprijs. Tot genoemde datum kosten de drie boeken samen slechts f 39,90.

B.

SLAPELOZE NACHTEN?

Onze plantaardige zenuwtabletjes werken rustgevend en kalmerend, bevorderen een goede nachtrust en versterken het zenuwgestel! Kuur voor een maand 20,-

DROGISTERIJ SIKKING

Barneveldstraat 5, 2011 WL Haarlem
Tel. 023 31 2882 b.g.g. 32 46 06
Postbank 190609

PLAATS UW FAMILIEBERICHTEN IN BEWAAR HET PAND

Volledig pension aangeboden in het landelijk dorp Kesteren in de Betuwe, 3 km. van Rhenen.

PENSION

DE TEEL

Familie Knuivers,
Boveneindsestraat 14,
4041 EJ Kesteren,
tel. 08886-1687